

ȘASE ZILE CU POETUL AUREL RĂU SAU FORMA SUPERIOARĂ DE EXISTENȚĂ...

Scriu aceste rânduri acasă, la Chișinău, mai convorbind în gând cu Aurel Rău, unul dintre marii poeți ai Transilvaniei și ai întregii românități. Glasul lui blând, un pic obosit îmi mângâie sufletul, de parcă aş aspira parfumul florilor de tei, un glas domol, cald, părintesc, pe care îl păstrez după zile de discuții, de lecturi poetice, de contacte spirituale și călătorii, când admiram peisajul frumoasei noastre Patrii – Țara de vis și de dor, despre care ambii am așezat în rânduri poetice cele mai sensibile simțiri, cele mai sincere cuvinte de iubire... Scriu aceste rânduri după trecerea mai multor săptămâni de la despărțirea noastră din Piața Victoriei, o despărțire de frate, cu aspirații și dorințe de a ne revedea cât mai curând, o despărțire care rămâne mereu ca o speranță de a trăi din nou palpitațiile unui suflet plin de materii de simțire, dar și de dăruire, de care, poate, n-m avut parte până acum... Mă întreb ce a fost în acea clipă, din care firidă a subconștientului a răzbătut impulsul ce m-a făcut să ies din holul Casei Scriitorilor și să cobor scările?... Pașii mă duceau involuntar spre porțița ce dă în Calea Victoriei, iar de acolo venea spre mine un bărbat. Ajungând unul în dreptul celuilalt, ne-am privit o clipă, doar o singură clipă, timp în care în cugetul meu, ca și în al domniei sale, probabil, a scânteiat o așchie de gând că ne cunoaștem demult, poate chiar dintr-o vechime cât neamul de mare...

Mai târziu, în Sala cu oglinzi, unde participanții la ediția a noua a Festivalului *Noaptea de Poezie de la Curtea de Argeș*, organizat și condus de poeții Dumitru M. Ion și Carolina Ilica, și-au prezentat primul recital, l-am

cunoscut: era poetul clujean Aurel Rău, pe care-l admirasem citindu-i volumele *Jocul de-a stelele* și *Turn cu ceas*, volume care i-au punctat un profil aparte în lirica românească, definitoriu ca stil și ca tematică... Și-a citit atunci poemul cu multă simțire, nuanțând fiecare vers printr-o radiografiere sufletească...

* * *

Plecăm spre Curtea de Argeș. Dominat de impresiile trăite în timpul recitalului poetic, dar și de schimbul de vorbe în pauza cu cocktail cu Aurel Rău și Marius Tupan, directorul revistei „Luceafărul”, nu mai simt oboseala unei nopți nedormite. Autocarul zboară, îmbrățișând șoseaua care i se dăruise cu toată bunăvoința, în salon oaspeții din cele peste 30 de țări încearcă un dialog în franceză, spaniolă, italiană, germană, rusă... Discuția e în toi, Aurel apelând și la citate din poeți greci, pe care i-a transpus în românește, un Ghiorghios Seferis, un Constantin P. Kavafis...

Prima seară la Curtea de Argeș. Hotelul Posada. La cină ne așezăm la o măsuță de patru persoane: subsemnatul, Aurel Rău, Sorin Roșca din Constanța și poetul cernăuțean Vasile Tărățeanu. Discuția trece de la un subiect la altul: romantism, modernism, postmodernism... Ne oprim mai detaliat la proza latino-americană (Cortázar, Borges, Marquez, Asturias, Sabato, Carpentier...), fără de care nu putem gândi literatura secolului al XX-lea. Raportăm creația prozatorilor români Sadoveanu, Rebreanu, C. Petrescu, Preda, Buzura, Breban la valorile europene și universale. Ni se alătură

Carolina Ilica, Dumitru M. Ion, Gligor Sava, Aurel Sibiceanu, alți participanți la festival. Aurel Rău, poet poliglot, cu traduceri serioase din lirica universală (Machado, Seferis, Saint-john, Perse, Kavafis, poeți francezi, poeți japonezi etc.), este firește animatorul discuției. Ajungem să constatăm că proza actuală a eliminat din ecuația tradițională a literaturii ideea de subiect, de originalitate, deviind de la impresionism, pozitivism spre textualism spre un limbaj lipsit de context, la lectura căruia nu mai poate fi vorba de „mitul inspirației”, care vine de Sus. De altfel, ca și poezia unor „postmoderniști”, inspirată de bibliotecă (mai corect din alte cărți) și nu din viață, nu din simțire, cultură și talent...

* * *

Împart odaia de hotel cu poetul bucovinean Vasile Tărățeanu. După masă ne adunăm la o bere: subsemnatul, Vasile Tărățeanu, Sorin Roșca, Gligor Sava, Vladimir Pesantez din Ecuador. Discutăm despre postmodernism, sorbim bere, spunem poezii. Citesc poemul despre foamete – *Vara, 1947* – Vladimir Pesantez, care vorbește liber românește, ascultă foarte atent. E născut în 1967, cu douăzeci de ani mai târziu decât derularea evenimentelor despre care scriu în poem. Este uluit să afle că am îndurat foametea din 1946-1947. „Niciodată nu m-aș fi gândit..., rosteste ecuadorianul. Arătați mult mai tânăr... De vreo 45 de ani...” Îi spun că la 45 de ani, tot în asemenea zile călduroase de iulie, mă aflam dincolo de Cercul Polar, în Munții Hibini, urcam pe platou, pe Drumul Morții, prin Tunelul Morții, sub pietrele cărora zac osemintele a zeci de mii de nevinovați, care s-au aflat în cele trei lagăre staliniste de exterminare, printre ei fiind și mulți români. Simt din nou cum vibrează sufletul poetului...

Câteva zile s-a aflat printre noi și poetul Aurel Sibiceanu. A plecat însă, aflând că ploile îi inundase localitatea... În timpul unui seminar a mărturisit că este onorat să se afle la acest festival alături de distinsul poet Aurel Rău, de numele căruia îl leagă multe amintiri din copilărie și adolescență. Părinții săi, punându-l deseori la trebi pe care nu le prea îndeplinea, îl probozeau mereu: „Aurel... rău ai făcut...”. Sau „Rău, Aurel... Rău de tot...” A fost un moment de nostimă veselie. Emoțiile vorbitorului însă erau de natură complexă. Și nu întâmplător, deoarece este deosebit de greu, de complicat să te pronunți despre opera unui mare poet. Zic aceasta, fiindcă atunci când te pronunți despre un mare poet (prozator) încerci să „încrustezi” în carnea cuvintelor sentimente, trăiri, încerci să cuprinzi cu mintea și sufletul inefabilul, adică ceea ce se află dincolo de cuvânt, acolo, în dimensiunea lui esențială. Un poet mare este, înainte de toate, un intermediar între noi și univers, apoi un promotor al ideilor spiritului înaintașilor săi, urmându-i în arta „mânuiirii și stăpânirii” cuvântului. Numai prin cuvânt poți „vorbi” despre căutarea marilor sensuri ale existenței, despre autocunoaștere, despre lumina pe care ai primit-o de la Dumnezeu...

Aurel Rău s-a integrat chiar de la începuturile sale literare ca stil, limbaj și inedit în avangardă. Poate mai puțin imediat decât să zicem Stănescu sau Sorescu, este

totuși observat de critică. În poemele lui intră lumina, cu tot spectrul ei de culori și cu toate conotațiile ei, iar sintaxa originală îl determină să „curățe” limbajul de tot ce e de prisos, lăsând doar esențele. A scris nu numai de dragul scrisului, dar și pentru a fi citit de mai mulți, deși, poate, uneori a fost „singurul public al gândurilor” sale, cum zicea Sorescu.

Aurel Rău este un gânditor. Dar, totodată, privește lumea cu ochii sufletului. Poezia lui se cere a fi gândită ca sinteză, adică analizată în totalitate și nu pe componente, nu tematic sau ca fragment. Scrie o poezie unitară, având conștiința literaturii pe care o face. De aceea nu are nici o emoție atunci, când eu, cititorul, care nu pornesc de la zero, vorba lui Sartre, îi pot răsturna premisele, pot da o altă interpretare ideilor sale. Adică pot descoperi cu totul altceva (sau și altceva) decât a vrut să spună domnia sa. Este, prin urmare, șansa operei de a supraviețui, fiindcă fiecare generație vine cu un nivel de simțire, cu o nouă sensibilitate. Căci, zice poetul în splendida poezie *Comori*, publicată în *Poesys 9, Venere și Madonă*, Antologia Festivalului Internațional „Noptile de Poezie de la Curtea de Argeș” 2005: „Eu nu cred că trebuie să tacă poetul / Dar nici să cânte nu cred că trebuie. / El are-n mâini miliarde / De monete / Din colecția-i de cuvinte / Care o dată la fiecare generație se aprind...”

* * *

Plecăm spre Pitești. De dimineață avem o excursie la Vidraru. Urcăm în munți, în serpentină. Peisaje excepționale cu stânci abrupte, păduri suspendate, cărări prăpăstioase... Niciodată în altă parte nu am admirat ceva mai frumos. Ne oprim pentru câteva minute să admirăm **Cetatea Poenari – Cetatea lui Tepeș Vodă**, situată pe un vârf stâncos, cu pante abrupte, la 200 metri deasupra văii. Adevărată fortăreață și loc de refugiu și de apărare pentru domn și curtea sa... Aurel mă ia de braț și-mi relatează că numele cetății, întâlnit în izvoarele documentare din sec. XV-XVI, a fost dat după satul Poenari, situat pe Valea Argeșului. Este răspândită și denumirea de **Cetatea lui Tepeș Vodă** (Dracula), denumire ce își are originea în tradiția istorică... La baraj avem câteva ore pentru a ne bucura de această bijuterie arhitectural-ingenerească – Hidrocentrala de pe Argeș. Mi-aduc aminte, pe la sfârșitul anilor șaiszeci ai secolului trecut, vârul meu, Ion, profesor la școala din sat, aflându-se în vizită la fratele său Vladimir, care deținea funcția de Director al unui complex de bovine din preajma Piteștilor, îmi vorbise cu emoție despre frumusețile pe care le admirase aici, la Vidraru. Niciodată, mă gândeam atunci, nu voi ajunge să mă bucur și eu de aceste peisaje fără asemănare, să mă umplu de emoție pentru aceste frumuseți ale Patriei. Dumnezeu însă mi-a făcut această favoare...

Pășim împreună cu Aurel Rău și Carolina Ilica spre celălalt capăt al barajului. Soarele coboară pe razele unui curcubeu măreț toate culorile cerului. Admirăm ansamblul arhitectural-ingenieresc. E ceva original, construit în formă de litera „S”, ce exclude orice pericol de a fi rupt de furia apei. Aurel Rău îmi mărturisește că a văzut barajul de la Bicaz, când se construia. Privește într-un fel nostalgic locurile, de parcă ar recapitula anumite detalii, amintiri...

Nu-l deranjez. Poate anume aceste realități l-au inspirat să scrie volumul *Pe înaltele reliefuli*, apărut în 1967: „Cunoști podișul unde șerpilor sug stele / Drum odihnit, de ierbi rotunde și stei, / Subt pași curge acolo și istovește. / În aspru ținut, printre cremeni, ușor / Se prăpădește cel nedepins. / (...) Și totuși podișul acesta conduce / Spre o țară de foc, doar de unii-întrevăzută”... (*Pe înaltele reliefuli*). Sau în alt poem: „... Greu e ah greu e /să-ți duci printre creste, sub măguri și prin câmpii, / prin ierburi streine și la roțile morilor, / aceeași, /perechea ta de maluri. (...) Greu e să-ți faci din sunet casă, / din oglinzi / un destin” (*Rugă de rău*).

Amintim aici că zonele active ale poetului au fost și rămân sufletul, baștina, locurile dragi ale Transilvaniei, prin care comunică indirect cu sine și cu lumea, cu Cerul și Pământul, cu iarba, cu munții și apele. Este metafora „rădăcinii”, sfințenia cerească și pământescă a plenitudinii... Pornite din adâncul sufletului său suprasensibil, din dorul pentru locurile natale, adică de la „rădăcini”, poemele lui Aurel Rău fac legătura cu lumea și Dumnezeu, cu Cerul și Pământul, iradiind din interior „cercurile concentrice” ale omului și lumii, dar și comunicând prin mii de fire invizibile cu universul. Expresie exterioară a sufletului, versul este, cum susținea cineva, „un cântec deschis, intim și onest”, egal cu gradul de simțire al poetului. În cazul nostru, de o mare densitate și probitate estetică.

Raiul baștinei sale – Transilvania, copilăria, locurile natale asociate cu ideea de destin stăpânește firea și cugetul poetului mai ales în volumele *Focurile sacre* (1956), *Jocul de-a stelele* (1963), *Septentrion* (1980), *Zodiac* (1991), dar și în altele (de fapt este o temă care-l urmărește pe întreg parcursul creației...), în care acest „rai al baștinei” constituie „țesătura interioară” a poemelor. Căci scrie în poemul *Transilvaniei*:

„Primește-acest prinos! Rămân plecat
De-asupra ta ca peste-un ochi de mare,
În care om și pom s-au răsturnat
Și lari pâlpâie lin, fără-ncetare...”

La fel și inima poetului arde, luminând peste Transilvania, dar și peste întreaga românităte...

Aerul baștinei, firele care-l leagă de rădăcini le urmărim și în poemul *Mărul roșu*, în care poetul vede „lumina” de acasă care luminează „foile, cărțile, camera toată”: „Și-mi pare, cum stau și privesc / la mărul de-acasă primit / Că seamănă lacrima asta / C-un ochi cunoscut, liniștit, / Prin care se uită la mine / Grădina în care-am crescut, / Altoii cu flori și albine, / Lucerna cu fluturi line, / A sturzilor gureșă gloată // Și copilăria toată.”

Poezia lui „invită la a gândi”, este expresie a gândirii, preocuparea poetului fiind stările și lucrurile concrete, acestea împletindu-se, întrepătrunzându-se cu sufletul și simțirea lui. În poemul *O turmă de oi trece prin oraș* ai impresia că este însuși destinul, neamul nostru trecând prin viață, un destin cu dramele lui mișcătoare... – Unde vă duceți, măi români? / – Până la Sibii ne ducem noi. / – Dar până acolo, calea e lungă, de săptămâni! / – Suntem învățați, de departe venim, tot prin vânturi și ploii... // Iar poetul aude în timpuri de jale / Cântul Mioriței sunând

agale. / Și ploaia deasă pare un codru uriaș, / Turma se duce pe străzi, prin oraș... / Tiling, talang – clopotele-n cale.” Poemul cu tata plecând cu căruța prin țară, la fel e pătruns de lumina unui destin. Persistă în aceste poeme drama unei vieți pe care o împart românii de la începuturile lumii. Rostite cu o simplitate uneori atât de șocantă (lucrurile, stările îi acordă poetului grația de „a vorbi simplu”), autorul împletește armonios constatarea cu meditația lirică, starea afectivă cu ideea, stabilind între ele o coerență interioară. Poetul își vede menirea în „a modela cuvintele țării ca olarul lutul” („*Jocul de-a stelele*”), în a străbate, îndrăgostit de drumuri „aceleași locuri mereu și necunoscute locuri”, / ca să asculte „cântecele vechi și noi ale zilelor și nopților” (*Tata se ducea în Câmpia Arealului*). Poetul își caută portretul în „arborii cu coaja crăpată”, rugând moartea să nu-l găsească pierdut de aleanuri tomnatic: „Ochii mei prin care pătrund culorile, / Auzul meu prin care lumea cântă, / Măinile mele prin care toate s-au făcut / Să umple preajma de focul fără margini / Al dorului vechi de mai bine...”. „Timpul sculptează, cum zice poetul Aurel Rău, în trunchiurile noastre / „slove adânci”, iar anotimpurile „stau în substanța lor, ca-n seve” (*Ploile prin orașe*) – o atmosferă de contopire cu ploaia, cu vârstele, cu amintirile, cu infinitul... La el *Morile* „ronțăie grâul câmpului. / Roata urnește cristale de apă care se sparg de barda lunii”, poetul fiind „ca un plugar care scrie cerul”, „ca un zlătar care poartă la piept o flacăra”, inima-i rămânând mereu acolo unde iarba „lustruiește dinții coasei” și unde „iubirea vine-n casă”, „umple strada”, „aprinde brusc sub bolți făclii ființei...”

Dar nu numai pentru baștina sa are sentimente dintre cele mai înălțătoare. Tot atât de particulare sunt și emoțiile pe care ți le provoacă poemele din volumul *Unde apele vorbesc cu pământul* (1961) (*Inscripție în Delta Dunării, Regii Scitiiei, Farul din Sulina*), ciclul *Dintr-o nouă călătorie în Munții Neamțului*... Datele sensibilității, miturile personale pe care le-a descoperit l-au urmărit mereu: fie în Delta Dunării, unde există locuri care mai păstrează urme ale scitiilor, fie în Moldova lui Ștefan cel Mare, fie în alte locuri din lume. Dar acest pământ binecuvântat de Dumnezeu, de unde a început neamul strămoșilor noștri – Ardealul – i-a alimentat cel mai statornic și mai deplin sufletul, rațiunea, fantezia. Întreaga creație este pătrunsă de sentimentul Veșniciei, al spiritului nemuritor. Acolo, în Ardeal, a avut primele intuiții că orizonturile cunoașterii sunt deosebit de largi și că literatura trebuie abordată în contextul vieții și simțirii, al cunoștinței depline față de ceea ce simți și trăiești. De aici, probabil, și identitatea proprie pe care și-a punctat-o cu o desăvârșită știință și conștiinciozitate.

Astăzi, când cuvântul își pierde în modul cel mai dramatic substanța, esența primordială, menirea de întrupare a realității, devenind un bun de consum ca atâtea alte lucruri de uz, simțim mai acut vraja acestei lumi de taină a poetului și am vrea ca ea să rămână în noi cât mai mult, pentru totdeauna, această taină furisată în suflet odată cu gândurile, metaforele și rostirile lui, să rămână dominantă peste agonia prezentului, să rămână și să ne stăpânească prin metafore, gândul, vraja și mireasma

Iisus cu Vița de vie

netrecătoare a limbii, a expresiei, a muzicii interioare...

...După amiază vizităm **Vila Florica**, Centrul de cultură „Brătianu”, ce păstrează vie amintirea familiei care a slujit ani de zile poporul român, punând interesele naționale mai presus de orice... Afară, la umbra copacilor continuăm serata de poezie întreruptă la o oră târzie în ajun. Aurel Rău citește un minunat poem, despre neam și țară, în concordanță cu sentimentul pe care neamul românesc îl poartă Brătienilor, pentru rolul pe care l-au avut în plan social, cultural și spiritual. Fiindcă Brătienii au însemnat o viață bogată în fapte, lecția lor de patriotism și preocuparea lor pentru binele public fiindu-ne pururi vie în minte și îndemnându-ne la fapte demne de amintirea lor. Dar tot acum el face și un scurt expozeu despre opera și specificul poeziei lui Ion Pilat...

Seara, la cină, în Crama încăpătoare a Vilei Florica, am înțeles cu desăvârșire că la fiecare etapă a vieții Dumnezeu ne trimite câte un suflet pentru a ne verifica și a ne face să înțelegem mai bine cine suntem și ce reprezentăm ca prezență umană. În contact cu asemenea personalități ca Aurel Rău, un poet de o rară finețe, îți dai seama unde și cât de mult ai ratat, cât de mult mai ai a cunoaște și a însuși, a acumula și a esențializa pentru a-ți îngădui un repaos, o relaxare... Sufletul omului este mereu în căutarea unui echilibru moral, psihologic pentru a se ști împăcat cu sine, dar mai ales cu ceea ce ai făcut bun pentru societate...

* * *

În dimineața penultimei zile de aflare la festival plecăm spre Bran, la Castelul-cetate al lui Vlad Țepeș. Parcurgem una dintre cele mai frumoase, mai pitorești zone ale țării. Există probabil o legătură, ceva indeterminabil sufletește, poate un mister de nepătruns între cetatea creștină Curtea de Argeș și Castelul Bran. Ceva care-ți străbate emoționant, dar și înălțător, sufletul... Șoseaua urcă în

serpentină, coboară, apoi urcă din nou, dezvăluind frumusețile locului. Le admirăm din autocar și, involuntar, discuția noastră se axează pe momentul perfecțiunii naturii, adică pe factorul ei inimitabil. Căci, privită în sine, natura este factorul primordial, cel dintâi poem al imaginației divine. Și oricât ar încerca pictorii s-o imite, de foarte puține ori ajung la un concept privitor la esență. Ei găsesc mai comod să-și deducă teoriile dintr-o considerare a sufletului, decât dintr-o știință a naturii. Așa cum lumea ideală este poezia universului, anticii, după ei modernii au numit lumea reală *naturae rerum*, o oglindă a lucrurilor. Mai întâi, lucrurile eterne, adică ideile devin reale și în măsura în care ea este lumea deschisă a ideilor, conține adevăratele arhetipuri ale poeziei (Schelling). Poezia este considerată drept **esența** oricărei arte, tot așa cum sufletul poate fi socotit esența trupului... poezia, acest obiect cu totul nemărginit, este, în opinia mai multor filosofi, latura ideală a artei. Prin urmare, ceea ce este ideal este egal cu ceea ce este infinit...

Șoseaua face o curbă, urcă o colină, din vârful căreia descoperă privirii o localitate pitorească – Rucăr – împrejmuită de văi și dealuri. Aurel scoate carnetul și notează cu febrilitate ceva: un vers, o idee. Îl las în lumea acestor clipe de taină, clipe de extraordinară trăire. Acum șoseaua coboară de cealaltă parte a colinei, lăsându-mi privirea copleșită de o nouă panoramă încântătoare. Îi înțeleg și mai mult pe artiștii plastici care încearcă să fixeze în pânze clipa de desfătare a naturii. Dar, totodată, îmi dau seama că nu poți nicidecum transpune decât partea de frumusețe ce se dezvăluie sufletului și viziunii tale, adică conceptului tău despre frumos... Îl privesc pe furiș pe Aurel cum reacționează la aceste priveliști neordinare, interiorizat, coborât parcă într-un anotimp vechi al vârstei – un om împovărat de amintiri și tristeți pe care nu le va mai recupera. O stare pe care am detectat-o și în poemele dumisale *Fruitele pădurilor*, *Firave fete*, *Ploile prin orașe*, *Portret*, *Îmi scriu de acasă*, *alte poeme din volumul Jocul de-a stelele* (1963). Fiindcă nu poți întoarce trecutul, „florile acelea de cais până la una s-au scuturat. / Se chemau când Maria, când Ioana... / Se chemau când Elena, / În palpitările lor de stele mici și tulburate foarte...”

Îl urmăresc împreună cu tata, mergând spre Câmpia Ardealului, la focurile de noapte; norii vineții, cu chenar de aur, iau formă de vultur; până târziu, deasupra cântă stelele; departe, la o stână din câmp, alcătuită din taine, murmură focurile... În toate e el, hoinarul de ieri, caută portretul în arbori, cel care visează cum îl caută arborii, codrii, locurile copilăriei...

...Discutăm despre particular și universal în artă, despre opoziția dintre antic, modern și postmodern. Este cunoscut că anticii au fost grăitori în sculptură și plastici în poezie. Tot de la ei știm că vorbirea este expresia cea mai calmă și mai nemijlocită a rațiunii. Modernii, dar mai ales postmodernii, concentrează de multe ori expresia într-o acțiune violentă. La anticii imaginile sunt poetice. Ei sunt plastici în poezie și exprimă în chip mai desăvârșit decât modernii-postmodernii înrudirea, identitatea internă dintre arta cuvântului și cea plastică.

La Shelling, bunăoară, întâlnim ideea că nelimitarea

lăuntrică a poeziei aduce cu sine și o diferențiere pentru tratarea științifică a acesteia. Așa cum natura este rațională și poate fi reprezentată potrivit unui model universal, istoria fiind rațională, ineputabilă și exprimând legea ei ascunsă numai prin intermediul manifestărilor, tot astfel se întâmplă și cu arta plastică și cea a cuvântului. În natură necesitatea ca **universal** domină particularul și, în schimb, în lumea ideală **particularul**, descătușat, aspiră liber spre infinit. La fel și în arta cuvântului. De aceea, în aprecierea poeziei ne este în primul rând imposibil să transpunem cu ajutorul construcției, ca în cazul artei plastice, universalul în planul particularului. Particularitatea are mai multă forță de libertate. De aceea universalul poate fi exprimat doar în mare și global. În schimb, cu cât mai puțin universalul determină în mod categoric particularul, cu atât mai mult individualul cere să fie reprezentat în absolutitatea lui...

Aurel scoate din nou carnetul și fixează ceva în el. Revin la poezia lui în care versul este supus altor rigori decât cele rimate. Există în această poezie o armonie absolută, o coeziune a întregului, o poezie cu rima interioară. Dar renunțarea poetului la rimă este de fiecare dată în favoarea ideii, radiografiind subtil din interiorul limbii. Aurel Rău este în aceste poeme „cetățean al orașului ideilor”, vorba poetului elen Kavafis.

Pornind inițial de la volumul meu *Starea de Cer*, discutăm despre conceptul etern sau ideea de „om în Dumnezeu”, care este una cu sufletul însuși, unit cu el. Anume acest concept dă naștere în mod nemijlocit operei de artă. Cauza nemijlocită a oricărei arte este Dumnezeu. Prin identitatea sa absolută, Dumnezeu este izvorul oricărei plăsmui care contopește realul cu idealul, plăsmuire pe care se bazează orice artă. Altfel spus, Dumnezeu este **izvorul ideilor**.

Dar Dumnezeu creează nemijlocit și din sine însuși numai ideile lucrurilor: lucrurile reale și particulare le creează doar indirect, în lumea reflectată. Așadar, în măsura în care principiul contopirii divine, adică Dumnezeu însuși se obiectivizează prin intermediul lucrurilor particulare, Dumnezeu nu mai este privit în mod nemijlocit și în sine însuși, ci numai ca esență a unui lucru particular, este ceea ce creează lucruri particulare. În cazul acesta Dumnezeu se raportează la particular doar prin aceea că particularul să fie una cu universalul său, adică prin ideea sau conceptul lui etern. Prin urmare, această idee este în cazul de față cea a absolutului însuși. Ceea ce dă naștere operei de artă, am accentuat deja, este Dumnezeu, în măsura în care acesta se raportează, printr-o idee sau printr-un concept etern, la om, adică este conceptul etern al omului însuși, care este în Dumnezeu. Însă „ideea de „om” nu este altceva decât **esența** sau **în-sinele** omului, care se obiectivează în suflet și trup și este, prin urmare, nemijlocit reunit cu sufletul...” (F.W.J. Shelling: *Filozofia artei*, Ed. Meridiane, București, 1992) Deci, fiecare artist nu poate crea decât atât cât este unit cu conceptul etern al propriei lui esențe în Dumnezeu.

Într-un interviu din „Convorbiri literare” (iulie 2003, nr.7(91) semnat de scriitorul ieșean Vasile Proca, cunoscutul poet și critic literar Gheorghe Grigurcu

menționa că poezia este „o existență *sui generis* și n-ar putea fi mai „pură” decât existența cu care păstrează relații indisolubile.” Tot domnia sa amintește de Marcel Raymond care susținea că „poezia nu este numai chintesența literaturii, că este în primul rând un mod de a trăi, de a exista, mod care poate fi cultivat, dar care inițial este spontan”. Creația poetică, nota criticul, e purtătoarea unor semnificații ineputabile care susțin identitatea cu sine, *id est*, autenticitatea. Și una din aceste semnificații (cea mai profundă) ale poeziei „este dată de pactul său cu transcendența”. „Refuz al realului brut, ea (poezia, n.n.) constituie un soi de asceză, având scopul oricărei asceze mistice, aceea de a-l imita pe Dumnezeu. Mai precis: a imita gestul creației divine. Indiferent de motive, orientări, modalități, lexic etc. Producția poetică autentică poartă comuniune cu cele înalte. Scria Baudelaire: „Există în cuvânt, în verb ceva sacru care ne interzice să facem din el un joc al hazardului. A mâinii savant o limbă înseamnă a practica un fel de vrăjitorie”. Este tocmai ideea de sacralizare despre care discutasem cu Aurel Rău în una din zilele Festivalului. Acest mister pe care ți-l provoacă Poezia îl pune pe poet într-un raport imuabil cu Divinitatea. Fiindcă, parafrazându-l pe Shelling, Dumnezeu este „cauza nemijlocită” a oricărei arte. Prin identitatea sa absolută, Dumnezeu este izvorul oricărei plăsmui care contopește realul cu idealul, plăsmuire pe care se bazează orice artă. Altfel spus, Dumnezeu este **izvorul ideilor**...

Aurel Rău cultivă în poezia sa genul liric, unul dintre cele mai vechi genuri literare. Cu tot modernismul și postmodernismul de astăzi, poezia lui Aurel Rău rămâne în continuare în epoca unui romantism puternic. A rămas, consecvent „proiectului” său inițial, consecvent aceleiași moralități, continuându-și drumul, chiar dacă l-au ispitit uneori conjuncturile... Spunea Friederich Schlegel că poezia romantică este o poezie universală progresivă. Bătrânul filosof susținea că „Destinul poeziei nu mai este de a reuni genurile poetice sau de a pune în context poezia cu filosofia și retorica; va trebui să combine uneori poezia naturii, alteori să contopească, să dea viață poeziei și să o socializeze, făcând în același timp poetică viața și societate, să poetizeze spiritul, să satureze formele artei cu substanța autentică formativă a fiecărui gen și să le însuflețească prin pulsația umorului”.

* * *

Am în față volumul selectiv al poetului Aurel Rău *Lucruri și stele*, apărut în 2003 la Editura Palimpsest din București. De pe coperta a doua mă privește cu „ochi de cuvinte” chipul poetului, un suflet blând, interiorizat, o privire adâncită în memoria anilor, ca o „convorbire cu toate ceasurile” scrisului său poetic, „convorbiri” care s-au transformat în „vieti, gospodărite în cărți, la intervale, ca vârste”, o convorbire „istovitoare”... Este chipul poetului care a susținut un examen dur, dar luminos și însuflețitor cu viața, cultivând în „viul inalienabil sufletesc”, o poezie ce și-a păstrat poziția în spațiul literaturii, o poezie clădită, cărămidă cu cărămidă, într-un edificiu așa cum i l-a dictat conștiința, firea, sufletul său irepetabil de senin, dragostea de lume, de neam, locurile copilăriei... Poetul notează în cuvântul de deschidere – **Metopă**, o mică introducere în

lungul său drum poetic de peste jumătate de secol, ca o etapizare a ceea ce a scris mai esențial: „În principiu, în fiecare cărămidă viază imaginea edificiului; dar obsesia de o imagine, în plan valoric, nimic nu poate schimba cu ajutări cosmetice retroactive, dincolo de lucrul adevărat, cât l-a dat Dumnezeu, fie și în stihare sărace de „vremuri sărace”; ci limba română, cu ascunsele ei căi, atestări și atestate...”

Te apleci mult peste izvorul holtei din pădure, de sub un răzor din copilărie, și ce umblă să se adune în ațe, tremurări de lumină, e ceva depărtat, nedeslușit, apoi treptat fizionomia ta – unde te adâncești și te pierzi, până cineva, editorul, veacul, ce se grăbește și trece creasta, treburi importante imediate, de nimicnicie, te prind de umeri și te readuc la realitate, înainte de a pune gura în gheață și a-ți stinge setea – s-a și făcut țândări, și ceva există...”

Poetul își încheie confesiunea de suflet, mai degrabă acest crez sau „convorbire cu toate ceasurile scrisului” său prin cuvintele: „Ți se întâmplă să mergi pe un drum, care nu-i nici de aer, nici de apă, nici de pământ; pe care nu cazi și nu te aperi; unde ce e de spus, se spune, cum se respiră, dincolo de răsplăți sau de ecou.

Și „Ce credeți despre poezie?”, acest cerc de aur, aruncat peste spectatori, din arenă sau scenă, ca un inel într-un iezor.

De crezut vom crede, întregul cor, în ceea ce urmează să scriem, în ceea ce rămâne de transformat din nebuloasă în carte. Chip specific de a disimula bucuria de a trăi. („Drept în față privesc lumânările-mi aprinse...”). Până exemplarul de semnal e ca un obiect străin. Apropiat, răsplătit, cunoști un singur moment: învăluirea de foc, răzbirea de peste fluviu, până la tine, a frânturilor de glasuri venind de ieri și de mâine, pe verticala locului. De care pătrunzându-te, torci firul tău de timp.”

Nu întâmplător își deschide cartea cu poemul *Intrare*: „Domnilor, / aceasta e-o poartă; / o Poartă / cât a Sărutului. / Deschisă, / să se vadă cerul. / Înălțată pe picioare de curcubeu. / dar împlântată / în pământ / precum trupul Fătului... / din poveste, / până la brâu. / Care-l învinge pe smeu / în cele din urmă // Sau nu e o / poartă. / Nu se poartă. / Dacă ochii noștri de cuvinte, / dacă mâinile noastre de flăcări / văd bine. / Un front de senin / peste câmpuri / de floarea-soarelui, / înflorite, / care se uită / înapoi/ după soare. // Se uită / în est prin vest.”

Sufletul lui este, prin urmare, **o Poartă cât a sărutului, deschisă să se vadă Cerul, înălțată pe picioare de curcubeu...** Dar mai este și un **izvor** din care au sorbit prietenii și colegii mai tineri, adunați în jurul revistei **Steaua** într-un Cluj literar de altădată...

Nicolae Manolescu nota într-un editorial din „România Literară” (26 martie – 1 aprilie 2003; nr.12) referindu-se la Nichita Stănescu. „Se pot număra pe degetele de la o mână poeziile care au jucat în istoria literaturii noastre un rol comparabil cu al său. Nu atât de valoare în sine (totuși neîndoielnică) a poeziei este vorba în astfel de cazuri, ci de o anumită capacitate a ei de a fi reprezentativă la un moment dat pentru o întreagă literatură: fie ca act de pionierat, fie ca o culminare a unui ciclu istoric. Însăși istoria poeziei ar fi arătat altfel fără ei.” Unul dintre aceștia

este Aurel Rău, poetul de la Cluj, cel care a vărfuit decenii la rând revista *Steaua*, ajunsă la un moment cea mai bună revistă din țară. Ca și Stănescu, dar și alți mari poeți ai neamului, Aurel Rău a spart nucleul limbii române, îngăduindu-i libertatea pe care nu a cunoscut-o și creând noi sintagme, pe care le dictau noile reguli poetice.

Poezia de început: luminoasă, ca și sufletul lui, solară, o poezie cu toate „ferestrele deschise” în care își găsesc loc toate simțirile lui, provocate de contactul cu oamenii, cu munții, cu relicve ale antichității, cu zbuciumul și liniștea mării, cu lumina soarelui... Marele nesaț de a trăi îl transpune în habitat, celebrând cu totală dăruire de viață, frumusețea, omul aflat în preaplînul existențial – alcătuirii adunate zi de zi din cunoașterea dimensiunilor vieții, dar și din asimilările culturii universale, comunicând prin metafore cu lumea, cu ființa umană, cu natura, cu sine... (Amintim cititorului că Aurel Rău și-a început cariera literară la „Almanahul Literar” în 1950, fiind student la Universitatea Babeș-Bolyai de la Cluj. Era prima publicație literară de după război, condusă de eminentul poet A.E. Baconsky, iar din 1954 a lucrat la revista *Steaua*, din 1959 până în 2000 – redactor-șef al acestei reviste, socotită „un soi de avangardă a timidei destinderi de la mijlocul anilor 50”).

Critica literară i-a situat poezia de început sub semnul viziunii hieratico-mitice a lui Blaga și al pastelului cu tematică agrestă a lui Adrian Maniu, o poezie ce se impunea printr-o construcție originală, în concordanță cu gruparea de la **Steaua**. Pe parcurs, e tot mai atent la „potrivirea” cuvintelor, la efectele „topicii”, la „conștiința valorilor estetice”. Există în poemele lui Aurel Rău o bună vecinătate dintre elementul livresc și notația expresiei directe. Gh. Grigurcu numea această îmbinare „spațiul unei decorații de natură barocă”, un fel de simplitate rezizată a versului „eliberat de metafora ornată”.

Absența parțială a metaforei din volume este compensată de „organizarea retorică” a poemului (mai ales în *Unde apele vorbesc cu pământul* (1961), *Jocul de-a stelele* (1963), *Pe înaltele reliefuri* (1967), având o coloratură elegiacă. Drumul tatălui în Câmpia Ardealului, „fructele pădurilor” copilăriei reînviind în semnul visătorului „progresiva stingere a chipurilor” în privirea bunicului care orbește. Cel „pierdut printre cărți” (poetul) își caută imaginea, chipul în „arbori cu coaja crăpată”.

Motivul călătoriei în spațiu și timp (moment evident mai ales la poeziile grupate în jurul revistei **Steaua**) contribuie, după părerea lui Ion Pop, la „coagularea unui fel de convenție a reveriei, cultivată conștient”. Mai ales este preponderentă în volumul *Turn cu ceas* (1971).

„Stihuitor, om câștigându-și traiul din cuvinte”, poetul propune adesea spectacolul propriei geneze, al modului cum „imaginea izvorăște din morfeme și din consoane. Limbajul devine mai prețios, imaginea e caligrafiată cu grijă de estet îndrăgostit de artificiu, neevitându-se nici poza meditativă inclusă în același tipar decorativ”, *Micropoeme*, (1973) *Septentrion*, (1980). *Mișcarea de revoluție* (1985), *Zodiac* (1991) marchează un moment de „convergență a tuturor afluentei” poeziei lui Aurel Rău. Respiră aici un puternic sentiment al istoriei (momente și figuri emblematice ale trecutului de la lumea dacilor până

la Doja, Horia, Avram Iancu, jertfele ultimului război mondial), cu elegiace „întoarceri spre pământul natal și oamenii lui, peisaje, stampe, tablouri de o plastică stilizată ori figurații impresioniste concentrate adesea în structuri de haiku”. Împreună cu versurile din *Ritualuri* (1987), *Zodiac* (1991), dar și cu toată opera, Aurel Rău este unul dintre poeții de azi prin care neotraditionalismul devine o formă de modernism” (D. Micu). Chiar și la o simplă lectură și se dezvăluie semnificațiile lumii sale, dar și a textului poetic. „Picătura de suflet”, despre care aminteam ceva mai devreme, îi ajută să modifice „percepția asupra lumii”.

Ocupându-se în multe poeme, după cum am constatat deja, de perimetrul satului copilăriei și împrejurimilor, poetul rememorează întâmplări, momente, oameni dragi care devin în poemele sale istorie. În multe din ele parcă ar exista două planuri: unul concret și altul mitic. Uneori poetul se contopește cu mitul, redescoperindu-l, regăsindu-l în universul său de trăiri. Alteori „rememorarea istoriei”, cum este bunăoară în volumul *Unde apele vorbesc cu pământul*, în ciclul *Trasee romane* și altele, se face concomitent cu rememorarea limbajului specific timpului, poetul apelând la arhaisme, la regionalisme, care contribuie la descoperirea esenței fenomenului descris.

* * *

Reveniți la București, am avut fiecare anumite treburi în oraș, de aceea ne-am despărțit pentru câteva ore. S-a bucurat mult când am intrat în grădina de vară a Casei Scriitorilor. Părea că rămăsese doar pe jumătate și întoarcerea mea l-a întregit... Am stat ultimele două ore la o bere. I-am mărturisit că mă simt onorat că destinul mi-a favorizat această cunoștință. „E bine că ne-am întâlnit...”, mi-a zis.

Am mers împreună până în Piața Victoriei. M-a condus cu ochii și sufletul, ca un părinte, până când am

traversat cele trei artere de trafic. Încredințându-se că am ajuns cu bine de cealaltă parte a străzii, a coborât spre metrou...

Privesc fotografia de pe coperta a doua a cărții: o fire aproape blondă, de dac, ochii, expresia feței plină de cuvinte, dar mai ales de adâncimea trăirii, a viului sufletesc. Un adevărat apostol al simțirilor estetice, al frumosului, al esențelor spirituale. Un om și un poet care poartă pe umeri povara unui destin împlinit, dincolo de tot ce a trăit și suferit, omul care a trecut pe „un drum, care nu-i nici de aer, nici de apă și nici de pământ...”, încoronat de „cercul de aur”, aruncat peste cugetul cititorilor. Dar mai ales sesizez în adâncul acestei priviri, ca și al poeziei lui „învăluirea de foc”, răzbierea de peste vreme a „frânturilor de glasuri venind de ieri și de mâine” pe verticala destinului, torcând „firul de timp” care i-a fost predestinat. Căci, scrie în *Jocul de-a stelele*:

„Tot ce-am săvârșit noi și tot ce-am crezut
Să însemne rostul faptelor noastre: jocul de-a stelele.
E jocul de-a stelele să urci pe o corabie nouă
La numai douăzeci de ani și să pornești pe mări
În loc să sădești pomi ori să înlături paloarea frunților.
E jocul de-a stelele ca în loc să fugărești cai
Ori să arunci cu pietre din zori până-n seară pe
marginea unui râu,
Să modelezi cuvintele țării ca olarii lutul...”

Modelând cuvintele țării, poetul privește și astăzi natura, oamenii lucrurile cu aceeași inocență, continuând să descopere lumea. L-am văzut entuziasmat de frumusețile Patriei, i-am simțit sentimentul adolescentin la contactul cu lumina, cu aurul verii, cu miracolul istoriei, cu taina cuvântului. Am înțeles că pentru el, copilul mare, lumea nu este decât o „eternă dimineață”, iar literatura – „forma superioară de existență”...